

Nederlands
1ste graad A-stroom
I-Ned-a

BRUSSEL

D/2019/13.758/008

Versie januari 2022

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. De nieuwe leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool en gaan uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren de **getrapte studiekeuze** en laten de school toe om de observerende en oriënterende functie van de eerste graad te versterken. Sober en helder geformuleerde leerplandoelen geven aan wat als basis geldt voor alle leerlingen. Daarnaast ondersteunt een beperkt aantal verdiepende doelen het observeren en oriënteren van leerlingen naar een bepaalde finaliteit in de tweede graad. Suggesties tot verbreding in de wenken faciliteren het observeren en oriënteren naar een bepaald domein of een specifieke studierichting in de tweede graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school.

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de eerste graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de eerste graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang die geldt tussen het geheel van de vakken van de A-stroom of de B-stroom, maar ook tussen specifieke vakken van de A- en de B-stroom. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren, leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren basisopties. Een verwijzing van de ene vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialogeschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving.

Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld

te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. We bepalen geen minimum aantal lessen voor een bepaald item of een bepaalde rubriek. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde inhoudelijke leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen en welke methodieken ze hanteren.

1.4 Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad

In aanvulling op de leerplandoelen die gelden voor alle leerlingen, bevatten nagenoeg alle leerplannen mogelijkheden om te verbreden en te verdiepen.

Verbreding geeft de leerling een duidelijker inzicht in zijn interesses met het oog op de keuze voor een domein en een studierichting in de tweede graad. Ze verruimen a.h.w. zijn horizon. Mogelijkheden tot verbreding zijn opgenomen bij de pedagogisch-didactische wenken, zowel in de leerplannen van de algemene vorming als in de basisopties.

Verdiepingsdoelen geven de leerling een duidelijker inzicht in zijn abstractievermogen met het oog op de keuze voor een finaliteit in de tweede graad. Verdieping speelt zich globaal genomen af op drie assen die – al dan niet in combinatie – een aanduiding kunnen zijn voor de moeilijkheidsgraad van een leerplandoel:

- cognitief: van concreet naar abstraherend/conceptueel;
- inhoudelijk: van eenvoudig naar complex;
- autonomie: van sterk begeleid naar zelfstandig.

In de leerplannen hebben we vooral cognitieve verdiepingsdoelen opgenomen als afzonderlijke leerplandoelen. In de wenken doen we suggesties voor verdieping op de as van complexiteit en autonomie. Verdieping kan ook gepaard gaan met verbreding, m.n. het toepassen van kennis in andere contexten (transfer).

In de leerplannen van de B-stroom zijn de verdiepingsdoelen afgestemd op de basisleerplandoelen van de A-stroom. Zo faciliteren we diverse schakelmogelijkheden voor intrinsiek cognitief sterke leerlingen die om een of andere reden in de B-stroom zitten.

Verbreding en verdieping kunnen één element vormen voor het advies van de delibererende klassenraad op het einde van de eerste graad voor de keuze voor een bepaalde finaliteit en voor een bepaald studiedomein in de tweede graad.

De leraar, het lerarenteam, de school hebben de keuze om al dan niet met verbreding en verdieping in het leerplan aan de slag te gaan of eigen doelen toe te voegen. De leraar ontwerpt zijn lessen op zo'n manier dat ze aansluiten bij de voorkennis van alle leerlingen. Zo spreken we alle leerlingen op hun capaciteiten aan.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het nieuwe leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie, verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de beginsituatie, de samenhang in de eerste graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de eerste graad. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar zinvol reiken we mogelijkheden aan tot verdieping (📖).

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen (voor de leerplannen van de algemene vorming) en aan bepaalde doelen van het curriculumdossier (voor de leerplannen van de basisoptie).

1.6 Basisgeletterdheid

Voor de eerste graad zijn er doelen bepaald die elke individuele leerling moet bereiken op het einde van die graad. Het gaat om basisgeletterdheid die het mogelijk maakt om te kunnen participeren in de maatschappij op het einde van de eerste graad. De nadruk ligt op het verwerven, verwerken en gericht gebruiken van informatie. Dat impliceert het kunnen omgaan met taal, cijfers en grafische gegevens en daarbij gebruik kunnen maken van ICT. Daarnaast wordt bij de basisgeletterdheid voor de eerste graad ook ingezet op financieel-economische zelfredzaamheid.

In alle leerplannen staat de vorming van de leerling centraal. Elke leerling heeft immers recht op een brede en ambitieuze vorming. Doorheen de verschillende vakken komt de leerling in aanraking met een rijkdom aan culturele en wetenschappelijke bronnen. Scholen die inzetten op die brede en ambitieuze vorming, maken sowieso werk van de – in scope eerder beperkte doelen van de – basisgeletterdheid zoals die maatschappelijk is vastgelegd.

Toch kan een school in de loop van de eerste graad de keuze maken om meer in te zetten op doelen van de

basisgeletterdheid. Dat zal vooral het geval zijn voor sommige leerlingen van de B-stroom. Voor de afbakening van de doelen basisgeletterdheid zijn de doelen van de algemene vorming voor de B-stroom overigens het ijkpunt geweest.

De begeleidende klassenraad kan in de loop van het eerste of het tweede leerjaar A/B bij een leerling vaststellen dat het bijzonder moeilijk zal worden om de doelen van de algemene vorming op het einde van de eerste graad op voldoende wijze te behalen. Op dat moment kan het zinvol zijn om na te gaan of het bereiken van doelen basisgeletterdheid in het gedrang komt en in dat geval iets gericht in te zetten op sommige doelen van die basisgeletterdheid.

De doelen van de basisgeletterdheid zijn onderliggend aan leerplandoelen van de algemene vorming. Ze worden aangeduid met “BG” in het Gemeenschappelijk funderend leerplan, het Gemeenschappelijk leerplan ICT en de vakleerplannen Maatschappelijke vorming, Mens & samenleving, Nederlands A- en B-stroom en Wiskunde A- en B-stroom. We vermelden bij de relevante leerplandoelen de doelen basisgeletterdheid en bakenen ze waar nodig verder af.

1.7 Tot slot

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische vakbegeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Beginsituatie

Het leerplan Nederlands sluit aan bij verschillende ontwikkelvelden van het leerplan '[Zin in leren! Zin in leven!](#)' van het katholiek basisonderwijs, maar in het bijzonder bij de leerinhouden die terug te vinden zijn in het ontwikkelveld '[taalontwikkeling](#)'. Net zoals in het basisonderwijs ligt het accent bij onderwijs Nederlands overwegend op de ontwikkeling van de taalvaardigheid, op communicatie en informatieverwerving en -verwerking. Alle leerlingen groeien verder in taalcompetentie Nederlands.

2.2 Samenhang in de eerste graad

Er is waar mogelijk overeenstemming met de leerplannen vreemde talen. Om transfer van strategieën, kennis en vaardigheden bij de leerlingen te bevorderen en de samenwerking tussen taalleraren te stimuleren, verwijzen we bij de leerplandoelen naar de andere taalvakken. Voor de sociale component linken we met het leerplan Mens & samenleving. We willen ook de samenwerking met de leraren Artistieke vorming, Beeld en Muziek vergemakkelijken door expliciet met die leerplannen te linken.

Het leerplan Nederlands is een leerplan van de algemene vorming. Een aantal doelen van het leerplan Nederlands wordt verdiept en verbreed in de basisoptie Moderne talen en Wetenschappen en in de basisoptie Kunst en creatie.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan Nederlands is gericht op acht graaduren. De school beslist echter zelf in functie van haar context en leerlingenpopulatie of ze extra uren aan Nederlands besteedt. De school kan er dus voor kiezen om in het keuzegedeelte een of meer uren te besteden aan Nederlands zodat leerlingen die daar nood aan hebben meer tijd krijgen om de leerplandoelen te bereiken of om ze steviger te verankeren, of om leerlingen extra uit te dagen.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Nederlands en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In dit leerplan ligt de nadruk op talige vorming, maar ook culturele en sociale vorming hebben een belangrijke plaats. De wegwijzers verbeelding, gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid maken er inherent deel van uit.

Talige vorming

Vorming in talen versterkt leerlingen in de kennis en het gebruik van de eigen taal en van andere talen. Ze leert leerlingen van taal genieten in zijn vele vormen. Leerlingen worden communicatief vaardiger en leren kritisch informatie te verwerven en verwerken. Ze leren ook creatief om te gaan met taal. Taalonderwijs verrijkt de interculturele vorming van een leerling. Taal is nodig om greep te krijgen op de eigen omgeving. Taal biedt ook kansen om de meertalige en veelzijdige wereld om ons heen te verbeelden en op een gastvrije wijze te ontsluiten. De leerlingen tonen een attitude waarbij sprake is van een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en van openheid en respect tegenover elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en tegenover elke vreemde taal.

Sociale vorming

Het ontwikkelen van communicatieve en relationele aspecten van vorming is van groot belang. De leerlingen leren op een gepaste en respectvolle manier talig om te gaan met gesprekspartners. Ze zijn er zich van bewust dat boodschappen op diverse manieren kunnen geïnterpreteerd worden en dus ook een verschillende impact kunnen hebben.

Culturele vorming

Er bestaat een voor de hand liggende band tussen talen en culturele vorming. Die band biedt leerlingen de mogelijkheid om cultuur en kunst via de taal te verkennen en te begrijpen. Cultuur heeft zowel een eigentijdse als een historische dimensie. Leerlingen leren de wereld kennen in zijn veelkleurige culturele diversiteit. Met die verschillende culturen zijn verschillende talen, taaluitingen en taalvariëteiten verbonden. Via culturele vorming komen ze ook in contact met het artistieke en krijgen ze oog voor de esthetische component van cultuur.

Verbeelding

Om zich te kunnen inleven in literatuur en om zelf creatief met taal om te gaan is het van belang dat leerlingen verbeeldend denken en handelen.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Elke leerling heeft zijn plaats in de klas, op school en in de samenleving. Er is aandacht voor de eigen (thuis)taal en cultuur en die van de ander. Inzicht verwerven in taalvariatie draagt bij tot respectvol omgaan met die ander. De leerlingen staan open voor de meertalige wereld rondom hen en zien meertaligheid als een verrijking. Taal bouwt bruggen tussen mensen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Functioneel en zelfzeker communiceren in respectvolle interactie met anderen

Groeien in taalcompetentie benadrukt de communicatieve functie van het onderwijs Nederlands. Leerlingen kunnen en durven zich uitdrukken in het Nederlands. Het is belangrijk dat ze de Nederlandse taal beheersen op een voor de eerste graad zo hoog mogelijk niveau. Aandacht hebben voor het communicatieve aspect betekent ook aandacht schenken aan de emancipatorische functie. Taal leer je niet in je eentje, maar in een nauwe wisselwerking met een taalgebruikende omgeving. Door je taalgebruik behoort je bij een groep. In de mate dat het taalgebruik rijker en gevarieerder wordt, raakt de toegang tot steeds meer groepen in de maatschappij ontsloten. Zo kan onderwijs Nederlands voor alle leerlingen een deur worden waardoor zij toegang krijgen tot allerlei maatschappelijke geledingen. Omgekeerd kan taal ook gebruikt worden om zich te onderscheiden van anderen en zo een creatieve en positieve indruk na te laten.

Door middel van taal structuur brengen in de eigen gedachten en ervaringen, en ze toetsen aan eigen en andermans mens- en wereldbeeld

Niet te onderschatten is de rol die taal speelt bij de uitdrukking van wat in iedere persoon omgaat: ervaringen, gedachten en gevoelens, wensen en verlangens komen niet alleen in het non-verbale, maar ook in het woord tot uiting. Door te verwoorden leren leerlingen zichzelf ook beter kennen. Hun gedachten en meningen ook aan die van anderen af te toetsen, via diverse informatiebronnen en via een brede communicatie helpt hen om die te structureren.

Van taal genieten, de beeldende kracht van taal en literatuur beleven en er creatief mee omgaan

De lessen Nederlands dragen er ook toe bij dat leerlingen plezier beleven in het omgaan met taal. Dat gebeurt in zoveel mogelijk contexten, zoveel mogelijk via een geïntegreerd aanbod, in verschillende componenten van het onderwijs Nederlands. Leerlingen leren om via taal van cultuur te genieten en zelf cultuur te maken. Iedereen kan kennismaken met kunst en literatuur om andere zienswijzen en perspectieven te ontdekken en hun eigen emotioneel leven te verrijken, het eigen 'ik' te ontplooiën, te positioneren, te duiden en te relativiseren. Verhalen confronteren leerlingen met andere identiteiten en bieden mogelijkheden om zich te verplaatsen in de denk- en leefwereld van anderen, in hun emoties, in hun cultuur.

Reflecteren op de eigen taal en op de taal van anderen

Het leren reflecteren op jezelf en op anderen en op de taal van jezelf en van anderen bij het verwoorden van ambities, eigen meningen en emoties, bij het (intercultureel) communiceren, het kritisch denken, taalplezier beleven, creatief omgaan met taal, enz., speelt een belangrijke rol bij identiteitsontwikkeling en is er sterk mee verweven. Daarbij in staat zijn om op het juiste moment het juiste taalregister te gebruiken, is meebepalend voor het aanknopen en onderhouden van sociale relaties. Het gebruik van taalregisters heeft immers een sterke invloed op de manier waarop mensen door anderen gepercipieerd worden.

Taal als systeem begrijpen en onderzoeken

'Taal, taalgebruik en taalsysteem' staat in een nauwe relatie met 'communicatie en informatie'. Taalcompetentie gaat immers niet alleen over taalvaardigheid en over het toepassen van talige kennis, maar ook over het verwerven van metacognitieve kennis over taal, over het ontwikkelen van een

begrippenapparaat om over taal te kunnen praten en over het werken aan een talig bewustzijn. Die inzichten zullen de groei van die eigen taalvaardigheid ondersteunen en versterken.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd met deze componenten:

- communicatie en informatie;
- literatuur;
- identiteit in diversiteit;
- taal, taalgebruik en taalsysteem.

Het is belangrijk om de samenhang tussen de componenten te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in.

3.4 Verbreding

Het leerplan kan ertoe bijdragen de interesse en aanleg van leerlingen te stimuleren, te observeren en te onderzoeken, en zo het observatie- en oriëntatieproces in functie van een studiedomein te ondersteunen. Een leerling die geboeid is door Nederlands is mogelijk een leerling die interesse en aanleg heeft voor het studiedomein Taal en cultuur.

Een vak van de algemene vorming heeft niet als bedoeling een leerling naar één of naar een beperkt aantal studiedomeinen te oriënteren. Het leerplan biedt ook kansen om de interesse van leerlingen te verbreden en op die manier na te gaan of een leerling interesse of aanleg vertoont voor andere studiedomeinen. Zo bieden leerplandoelen voor de receptieve, productieve en interactieve vaardigheden kansen om via de keuze van teksten de interesse van leerlingen voor alle studiedomeinen op het spoor te komen. Binnen literatuur kan de keuze van thema's leerlingen ook bij andere interesses brengen.

Het leerplandoel over het zich op een creatieve manier uitdrukken, over creëren en presenteren kan ook bijkomend inzicht bieden in de interesses van leerlingen met het oog op een keuze voor het studiedomein Kunst en creatie.

3.5 Aandachtspunten

Iedereen leert om vaardig te **communiceren** in uiteenlopende situaties en leert kritisch en efficiënt met informatie omgaan. Er gaat veel aandacht naar de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden: luisteren, spreken, lezen, schrijven, interactie en de integratie ertussen, met aandacht voor Standaardnederlands. Dat biedt de leerling meer kansen op schoolsucces en maakt contact en communicatie buiten de eigen omgeving gemakkelijker. Dat is van cruciaal belang in een samenleving die steeds complexer wordt. Zo kan een leerling op een gepaste manier opkomen voor zichzelf en anderen, en tot oplossingen komen.

Wie doelgericht wil communiceren, moet in staat zijn om zijn taalkeuzes goed af te stemmen op de specifieke communicatiesituatie waarin hij zich bevindt, op de doelen die hij daarbinnen wil bereiken en op de normen en conventies die in die situatie heersen. De doelen benaderen vanuit het doelgerichte is belangrijk.

De leerlingen maken kennis met een breed aanbod van tekstsoorten en teksten, met diverse **informatiebronnen**, en dat via digitale en niet-digitale weg. Een uitdaging daarbij is dat veel informatie niet of nauwelijks gecontroleerd is op correctheid of op objectiviteit. Het kunnen onderscheiden van objectief informerende teksten en persuasieve teksten is voor vandaag en morgen van groot belang. Onderwijs

Nederlands ondersteunt de leerlingen in hun groei om effectieve en kritische informatieverwerkers en – verspreiders te worden.

De **tabellen bij de vaardigheden** vermelden de kenmerken en/of minimumvereisten voor de teksten. Voor de receptieve vaardigheden bakenen ze de moeilijkheidsgraad van de aangeboden teksten af. Voor productie en interactie gaat het naast afbakening ook om minimumvereisten voor teksten die leerlingen produceren. Die kenmerken en minimumvereisten vormen een leidraad bij de tekstkeuze en bij het opstellen van evaluatiecriteria.

Onderwijs Nederlands brengt leerlingen tot een betere receptieve én productieve beheersing van taal. Andere vakken dragen daar ook toe bij, maar in de Nederlandse les gebeurt die ontwikkeling op een bewuste en doelgerichte manier.

Cultuur, waaronder **literatuur**, heeft een grote vormende waarde en bestaat onder andere in het ‘lezen’ van literatuur en het begeleidend reflecteren daarop. Via fictie - boeken, literaire fragmenten, poëzie, kortfilm, film(fragmenten), jeugdtheater ... - vragen we aandacht voor het (inter)culturele, voor het esthetische, voor de kracht van verbeelding. Goed taalonderwijs spreekt de creativiteit van leerlingen aan en doet hen het plezier van taal ervaren. Literatuur legt in de eerste graad een basis voor literaire competentie. Leerlingen komen via fictie in een andere leefwereld, ze herkennen hun leefwereld en leven zich in de fictieve en ongekende werelden in, allerlei maatschappelijke onderwerpen worden zo bespreekbaar gemaakt. Leerlingen verwerken vanuit verbeelding hun leeservaring, analyse daarentegen is voor de tweede en derde graad.

Taal en cultuur zijn nauw verbonden. Goed taalonderwijs zorgt ervoor dat leerlingen verschillende culturen ontdekken. Cultuur heeft zowel een eigentijdse als een historische dimensie. In de samenleving komen verschillende culturen samen. Met die verschillende culturen zijn verschillende taaluitingen, taalvariëteiten en talen verbonden. Een **positief talige grondhouding** ten opzichte van die verschillen is belangrijk om duurzaam en respectvol met elkaar te kunnen samenleven. Leerlingen kijken met respect naar meertaligheid, ze krijgen en tonen vertrouwen in de eigen taalcompetentie. Ze tonen een attitude waarbij sprake is van een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en van openheid en respect tegenover elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en tegenover elke vreemde taal. Leerlingen leren zichzelf kennen en opkomen voor zichzelf: ze ontdekken en benutten hun sterktes en kwaliteiten om het beste uit zichzelf naar boven te halen. Iedereen heeft taal nodig om in de diverse culturele samenleving een eigen **identiteit** te ontwikkelen en andere culturele aspecten te begrijpen. We uiten onszelf en worden onszelf via taal.

De doelen **taal, taalgebruik en taalsysteem** ondersteunen de verschillende leerplandoelen. Er kan ook specifiek aan gewerkt en op gefocust worden. Leren over taal houdt reflectie in en gebeurt vanuit een doelbewuste communicatieve aanpak en strategie. Voor bepaalde delen van het taalsysteem kan een occasionele aanpak voldoende zijn. Een systematische aanpak kan echter ook nodig zijn. Meestal zal de aanpak een beweging moeten zijn tussen het occasionele en het systematische, zoals bij bespreking van gelezen of beluisterde teksten, voorbereiding van een schrijf- of spreekopdracht, correctie van wat leerlingen geschreven hebben, bij een gesprek of een discussie ... Ook strategieën, als deel van het taalsysteem, kunnen geïntegreerd geoefend worden. Dat kan dus betekenen dat leerlingen nadenken over het taalsysteem dat ze gebruiken bij een bepaalde communicatieve handeling of dat ze iets leren over hoe anderen in concrete situaties een opdracht uitgevoerd hebben. Daarbij is ook aandacht voor taalzorg (zowel mondeling als schriftelijk) belangrijk, waarbij rekening gehouden wordt met de communicatieve situatie.

Onderzoeken van het taalgebruik en inzicht in het taalsysteem kan het leren van vreemde talen ondersteunen, zowel van de moderne vreemde talen als van Latijn.

In dit leerplan krijgen de **strategieën** die leerlingen kunnen inzetten om vlotter te communiceren bijzondere aandacht. Die strategieën komen ook expliciet aan bod in andere taalvakken. Bovendien helpt een goede beheersing van die strategieën leerlingen om ook in niet-taalvakken efficiënt met tekst om te gaan. Het is daarom belangrijk dat er afspraken gemaakt worden tussen de vakken om transfer mogelijk te maken en te stimuleren. Eventuele stappenplannen en kijkwijzers worden best vakoverschrijdend gehanteerd.

4 Leerplandoelen

Bij onderwijs Nederlands ontwikkelen de leerlingen hun expressieve en communicatieve vaardigheden doelgericht verder, ook in functie van informatieverwerking. Om de communicatieve leerplandoelen te bereiken zijn inzicht in taalgebruik en taalsysteem, en strategieën nodig.

LPD 1 * De leerlingen beleven plezier aan en zijn gemotiveerd voor taal via cultuur, luisteren, lezen, spreken, schrijven, interactie en inzicht in het taalsysteem.

Samenhang algemene vakken: I-Eng-a LPD 1; I-Fra-a LPD 1

- ✓ Je kiest best voor een ruim aanbod van verschillende soorten teksten zoals verhalen, poëzie, literaire fragmenten, (kort)films, strips, liedjes, games, luisterboeken, podcasts, vlogs, blogs, videoclips, memes ... (fictie en non-fictie, digitaal en niet-digitaal). Dat biedt veel mogelijkheden om te differentiëren en 'leeskilometers' te maken.

4.1 Communicatie en informatie

Iedereen leert om vaardig te communiceren in uiteenlopende situaties en leert kritisch en efficiënt met informatie omgaan (via diverse media).

LPD 2 De leerlingen bepalen het onderwerp, de globale inhoud, de hoofdgedachte en de hoofdpunten van gesproken en geschreven teksten met deze kenmerken.

Samenhang algemene vakken: I-Eng-a LPD 2; I-Fra-a LPD 2

- ✓ Je kiest best voor een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (de leerlingen moeten de termen niet kennen), fictie en non-fictie, zowel digitaal als niet-digitaal. Digitaal of onlinelezen vraagt een andere vorm van lezen, bv. hoe omgaan met hyperlinks? Een bepaalde tekst kan vaak onder verschillende tekstsoorten vallen. Teksten zijn ook vaak mengvormen.
- ✓ Het *onderwerp* van een tekst geeft in één of enkele woorden weer waarover de tekst gaat. De *globale inhoud* geeft in algemene woorden weer waarover de tekst gaat. Het bepalen van de hoofdgedachte en de hoofdpunten veronderstelt een grondiger tekstbegrip dan het weergeven van het onderwerp. De *hoofdgedachte* is het belangrijkste wat over het onderwerp gezegd wordt. Het is met andere woorden de centrale boodschap die de spreker/schrijver probeert over te brengen en die je in één of twee zinnen kan weergeven.

De *hoofdpunten* zijn alle inhoudelijke elementen die ondersteunend zijn voor die hoofdgedachte. Dat kan ook de gedachtegang zijn.

LPD 2.1 **De leerlingen bepalen het onderwerp, de globale inhoud, de hoofdgedachte en de hoofdpunten in teksten met een of meer andere kenmerken.**

- ✓ Van zodra je de leerlingen aan de slag laat gaan met teksten met een of meer andere tekstkenmerken ben je verdiepend aan de slag. Je kan bv. kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.

BG - De leerling haalt onderwerp en relevante informatie uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten.

- ✓ Met het oog op maatschappelijke participatie zijn de teksten niet-fictioneel en beogen ze toegang tot dagelijkse diensten en faciliteiten. De nadruk ligt op globaal lezen (het onderwerp bepalen) en op het selecteren van relevante info; dus niet op het achterhalen van de hoofdgedachte en de hoofdpunten. Kortom: de leerling is in staat om in het dagelijkse leven bij het lezen en horen van info globaal te begrijpen waarover het gaat en om de voor hem relevante info te kunnen selecteren. Voor het overige zijn kennis, strategieën en tekstkenmerken gelijklopend met het overeenkomstige LPD 2 van Nederlands B-stroom.

LPD 3 De leerlingen selecteren relevante informatie in gesproken en geschreven teksten met deze kenmerken.

Samenhang algemene vakken: I-Eng-a LPD 3; I-Fra-a LPD 3

- ✓ Je kiest best voor een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (de leerlingen moeten geen termen kennen), zowel niet-digitale als digitale bronnen, o.a. sociale media, nieuwe media.
- ✓ Bij het selecteren van relevante informatie is het kritisch bevragen van de inhoud van de bron belangrijk.

LPD 3.1 **De leerlingen selecteren relevante informatie in teksten met een of meer andere kenmerken.**

- ✓ Bepaalde leerlingen slagen erin om relevante informatie die niet altijd letterlijk in de tekst staat af te leiden, te selecteren, of verbanden te leggen tussen verschillende onderwerpen ... Wat is de achterliggende bedoeling, de achterliggende gedachte, de 'echte' boodschap? Kunnen ze rekening houden met het referentiekader van de spreker/schrijver? Je kan hen dan ook uitdagen om met dergelijke teksten en opdrachten aan de slag te gaan, wel met vertrouwde onderwerpen, in herkenbare situaties. Linken met de actualiteit is hier een mogelijkheid.
- ✓ Van zodra je de leerlingen aan de slag laat gaan om relevante informatie te selecteren in teksten met een of meer andere tekstkenmerken ben je

verdiepend aan de slag. Je kan bv. kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.

BG - De leerling haalt onderwerp en relevante informatie uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten.

- ✓ Met het oog op maatschappelijke participatie zijn de teksten niet-fictioneel en beogen ze toegang tot dagelijkse diensten en faciliteiten. De nadruk ligt op globaal lezen (het onderwerp bepalen) en op het selecteren van relevante info; dus niet op het achterhalen van de hoofdgedachte en de hoofdpunten. Kortom: de leerling is in staat om in het dagelijkse leven bij het lezen en horen van info globaal te begrijpen waarover het gaat en om de voor hem relevante info te kunnen selecteren. Voor het overige zijn kennis, strategieën en tekstkenmerken gelijklopend met het overeenkomstige LPD 2 van Nederlands B-stroom.

LPD 4 De leerlingen verwerken relevante informatie uit een beperkt aantal bronnen met deze kenmerken en brengen die gestructureerd samen.

- ★ De leerlingen werken volgens een aangereikt stappenplan: info selecteren, analyseren, relateren, concluderen, structureren.
  - ✓ Het gestructureerd samenbrengen van relevante informatie uit een of meer teksten kan in een schema. Mogelijke vormen van schema's zijn mindmap, kolommenschema, storyboard, info graphics ...

LPD 4.1 De leerlingen leggen zelf verbanden en leiden informatie af uit een of meer teksten waarin de informatie niet letterlijk terug te vinden is.

LPD 4.2 De leerlingen kiezen zelfstandig een gepast schema of maken een samenvatting of synthese van teksten met een of meer andere kenmerken.

- ✓ Van zodra je de leerlingen aan de slag laat gaan om relevante informatie te selecteren in teksten met een of meer andere tekstkenmerken ben je verdiepend aan de slag. Je kan bv. kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.

LPD 5 De leerlingen beargumenteren een eigen mening over gesproken en geschreven teksten met deze kenmerken.

Samenhang algemene vakken: I-M&S-a LPD 11

- ✓ Je kan ondersteunen door criteria aan te bieden. De leerlingen verwoorden hun argumenten/meningen o.a. via ik-boodschappen.
- ✓ Je leert hen best kritisch omgaan met een groot gamma aan boodschappen.

LPD 5.1 De leerlingen geven eigen argumenten naast argumenten die ze uit een tekst halen en verdedigen die na kritische opmerkingen.

LPD 5.2 De leerlingen beargumenteren een eigen mening over gesproken en geschreven teksten met een of meer andere kenmerken.

- ✓ Van zodra je de leerlingen aan de slag laat gaan met teksten met een of meer andere tekstkenmerken ben je verdiepend aan de slag. Je kan bv. kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.

LPD 6 De leerlingen produceren mondelinge en schriftelijke teksten en houden daarbij rekening met de communicatieve situatie (minimumvereisten).

Samenhang algemene vakken: I-Eng-a LPD 4; I-Fra-a LPD 4; I-M&S-a LPD 1

- ✓ Het gaat hier zowel om teksten die vanuit persoonlijke doeleinden (ervaringen, ideeën, gevoelens, standpunten, meningen ...) als om teksten die vanuit meer zakelijke doeleinden (verslag, presentatie, uitnodiging, uitleg over een leerstofonderdeel ...) geproduceerd worden.
- ✓ Een bepaalde tekst kan vaak onder verschillende tekstsoorten vallen. Teksten zijn ook vaak mengvormen.
- ✓ Schrijven betekent ook ontwerpen: leerlingen brengen zakelijke boodschappen op een beeldende en originele manier, kunnen zich ook hier creatief uitdrukken, loperwoorden vermijden ...
- ✓ Je kan schrijf- of spreekkaders aanbieden, korte of uitgebreidere stappenplannen of kijkwijzers aanreiken; dat zijn bovendien kansen om te differentiëren.

LPD 6.1 De leerlingen gebruiken andere/meer bronnen om hun mondelinge en schriftelijke boodschappen op te bouwen of produceren teksten met een of meer andere vereisten.

- ✓ Leerlingen kunnen diverse bronnen raadplegen om hun eigen teksten te verrijken, hun mening aan af te toetsen ...
- ✓ Van zodra je de leerlingen gesproken en geschreven teksten met een of meer andere tekstkenmerken laat produceren, ben je verdiepend aan de slag. Je kan kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.

BG - De leerling drukt zich schriftelijk en mondeling verstaanbaar uit.

- ✓ In vergelijking met het overeenkomstige LPD 5 in Nederlands B-stroom is het taalinzicht beperkt; dat betekent dat de leerling kennis heeft van taalgedragsconventies en registers, eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen, spelling van frequente woorden en uitspraak van hoogfrequente klanken en combinaties. Bij het schrijven en het spreken wordt verwacht dat uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling, register en lichaamstaal het overbrengen van de boodschap niet in de weg staan. Kortom: de leerling is in staat om in het dagelijkse leven zowel schriftelijk als mondeling duidelijk te maken wat hij bedoelt.

LPD 7 De leerlingen nemen actief deel aan mondelinge en schriftelijke interactie (kenmerken en minimumvereisten).

Samenhang algemene vakken: I-Eng-a LPD 5; I-Fra-a LPD 5

- ✓ Bij schriftelijke interactie kies je best voor een breed gamma van teksten, bv. bericht via een leerplatform, sociale media (bv. WhatsApp, berichten op een forum ...) ... Voorbeelden van mondelinge interactie: dialoog, klasgesprek, groepswork, duo-oefeningen ...
- ✓ Bij dit doel kan je specifieke aandacht besteden aan de strategieën in functie van een gepaste en correcte interactie. (zie LPD 16).

LPD 7.1 Leerlingen nemen actief deel aan mondelinge en schriftelijke interactie en zetten daarbij teksten in met een of meer andere kenmerken en vereisten.

- ✓ Van zodra je de leerlingen gesproken en geschreven teksten met een of meer andere tekstkenmerken aan de slag laat gaan, ben je verdiepend aan de slag. Je kan kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.

BG - De leerling neemt deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- ✓ Het betreft zowel uitwisseling van persoonlijke boodschappen als feitelijke informatie. In functie van de schriftelijke en mondelinge interactie is de kennis nodig van de andere doelen basisgeletterdheid Nederlands (cf. bij LPD 2 en 6). Ook de kenmerken waaraan de uitwisseling moet voldoen zijn terug te vinden bij die doelen.

4.2 Literatuur

Leerlingen leren via taal van cultuur genieten en er creatief mee omgaan. Ze maken kennis met kunst en literatuur om andere perspectieven te ontdekken en hun eigen leven te verrijken.

LPD 8 De leerlingen lezen en beluisteren verschillende soorten literaire teksten.

Samenhang algemene vakken: I-ArVo-ab LPD 1; I-Bee-a LPD 1; I-Eng-a LPD 8, 10; I-Fra-a LPD 8, 10; I-Muz-ab LPD 1

- ✓ Je laat leerlingen best kennismaken met veel verschillende soorten teksten. Voorbeelden: verhalen, poëzie, literaire fragmenten, (kort)film, strips, jeugdtheater ...
- ✓ Ook bij lezen en luisteren krijgen beelden en het non-verbale/het kijken een plaats. Leerlingen leren kijken, leren met beelden omgaan, leren die beelden 'lezen', begrijpen en interpreteren en ze ontdekken dat die beelden vaak aanvullende informatie geven of de boodschap verduidelijken.

LPD 9 De leerlingen verwerken hun (lees)ervaring met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten bij het lezen en beluisteren van literaire teksten:

- **verwoorden hun gedachten en gevoelens;**

- duiden de interactie tussen waarneming (lezen, luisteren, kijken) en gedachten en gevoelens;
- * erkennen het belang van die teksten voor zichzelf en de eigen leefwereld;
- verbinden de teksten met zichzelf en de eigen leefwereld;
- * gaan respectvol om met individuen en groepen.

★ Elementaire literaire en narratieve concepten:

- het verloop en de structuur volgen: de verhaallijn;
- de hoofdgedachte achterhalen;
- op personages, ruimte en tijd, fictie en non-fictie reflecteren;
- het doel aangeven (van de kunst- en cultuuruiting);
- artistiek-literaire teksten;
- het samenspel van het lezen of beluisteren, het doel en het onderwerp onderscheiden en beschrijven.

Samenhang algemene vakken: I-ArVo-ab LPD 9, 19; I-Bee-ab LPD 8, 19; I-Eng-a LPD 8, 10; I-Fra-a LPD 8, 10; I-God-a LPD V 4, 9; I-Muz-ab LPD 9, 21

- ✓ Teksten ‘verbinden’ betekent o.a. identiteit en empathisch vermogen ontwikkelen, waarden herkennen, erkennen, confronteren, verbeelden ...; bij het spreken over bv. de personages in het verhaal, maar ook bij het uitwisselen van hun ervaring met anderen (klasgenoten, leraar ...). Leerlingen kunnen bv. een aspect uit een verhaal met informatie uit een niet-fictionele bron vergelijken, confronteren en op die manier het thema uit het verhaal aan de realiteit koppelen.
- ✓ De leerlingen duiden de interactie via woorden of artistieke uitdrukkingvormen.
- ✓ De inhoud van een tekst kan leerlingen confronteren met bepaalde groepen, bepaalde individuen: ze spreken er met respect over, tonen respect en begrip ...

LPD 9.1 De leerlingen verwerken hun (lees)ervaring met ondersteuning van elementaire en narratieve concepten bij het lezen en beluisteren van literaire teksten.

★ Elementaire en narratieve concepten:

- de verhaallijn: chronologisch en niet-chronologisch (flashforward en flashback);
- de hoofdgedachte achterhalen: thema;
- personages (hoofd- en nevenpersonages);
- samenhang vorm en inhoud aangeven;
- eenvoudige stilistische kenmerken.

LPD 10 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit:

- verschillende soorten literaire teksten creëren en presenteren;
- ervaringen uitwisselen met medeleerlingen;
- waardering uitdrukken voor de creaties en presentaties van anderen.

Samenhang algemene vakken: I-ArVo-ab LPD 12, 15, 18; I-Bee-ab LPD 12, 15, 18; I-Eng-a LPD 9; I-Fra-a LPD 9; I-God-a LPD V 9; I-Muz-ab LPD 14, 20

Samenhang met de basisopties: I-KITa-a LPD 27

- ✓ Voorbeelden: een verhaal, een gedicht, een lied, een dialoog, een improvisatie-oefening, een dagboekfragment ... Zowel de schriftelijke als de mondelinge variant komt aan bod.
- ✓ De leerlingen kunnen ook verschillende talige technieken combineren; bewust wel of geen rijm gebruiken, letterlijk en figuurlijk combineren, beeldspraak inzetten, spelen met ritme en lay-out...
- ✓ Communiceren en het proces van creëren blijven de belangrijkste doelen. Leerlingen leren inzien dat zich creatief uitdrukken over een manier van zichzelf te uiten gaat.
- ✓ Het presenteren kan je ruim invullen op basis van de interesse van de leerling, bv. digitaal en niet-digitaal, verschillende vormen en technieken zoals beeldend, verbaal en non-verbaal, vakoverstijgend ...
- ✓ Het zou goed zijn om hier zelf inspiratie aan te reiken, de leerlingen te laten waarnemen, zich te verwonderen, zelf diverse aspecten toe te passen en te creëren.

4.3 Identiteit in diversiteit

Taal is nodig om een eigen identiteit te ontwikkelen en culturele aspecten te begrijpen. Met verschillende culturen hangen verschillende taaluitingen, taalvariëteiten en talen samen. Voor die verschillen openstaan en ermee in contact komen is belangrijk om duurzaam en respectvol met elkaar te kunnen samenleven. Op die manier ontwikkelen de leerlingen een positief talige grondhouding.

LPD 11 * De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.

Samenhang algemene vakken: I-Fra-a LPD 7; I-Eng-a LPD 7

- ✓ De leerlingen aanvaarden de gelijkwaardigheid van talen; ze erkennen de meertalige identiteit en durven de eigen meertaligheid inzetten.
- ✓ Je kan vanuit de aandacht voor meertaligheid in de klas/op school, de mogelijkheden ervan inzetten (brede talige diversiteit). Dat kan bv. gebeuren bij woordleerstrategieën, bij het inzicht verwerven in taal en taalsysteem, bij taalregisters en taalgedragsconventies. Je kan de leerlingen uitnodigen om na te denken over gelijkenissen en verschillen, om een transfer te maken tussen talen. Je kan aandacht hebben voor het niet hiërarchisch bekijken van talen.

LPD 12 De leerlingen onderscheiden overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.

- ✓ Je kan leerlingen aspecten van taal laten vergelijken met die van andere talen zoals Frans of Engels. Voor de leerlingen van de basisoptie Latijn kan dat ook met Latijn. Ook de thuistaal bij dit doel inzetten kan belangrijk zijn. Dat kan bv. gebeuren bij woordleerstrategieën, bij de compenserende strategieën, bij het inzicht verwerven in taal en taalsysteem, bij taalregisters en taalgedragsconventies. Je kan de

leerlingen uitnodigen om na te denken over gelijkenissen en verschillen, om een transfer te maken tussen talen.

LPD 13 * De leerlingen tonen durf om met taal aan de slag te gaan.

- ✓ De leerlingen leren om op een gepaste manier kansen te grijpen, voor zichzelf en voor een ander op te komen en om tot oplossingen te komen.

4.4 Taal, taalgebruik en taalsysteem

Kennis van en inzicht in het taalsysteem en in strategieën ondersteunen het taalgebruik. De doelen uit deze component staan in nauwe relatie met de andere leerplandoelen.

LPD 14 De leerlingen verwerven inzicht in diverse aspecten van het taalsysteem: klanken, woorden, zinnen, teksten, betekenissen, spelling, interpunctie.

- ★ Aspecten van het taalsysteem: klanken (fonologisch domein), woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), teksten (tekstueel domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein).

	Basisgeletterdheid (BG) Basis: concept en term	Verdieping
Fonologisch domein klanken en klankcombinaties	<i>BG: uitspraak van hoogfrequente klanken en combinaties staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg</i> <i>onderscheid klank- en schriftbeeld:</i> klank: lange, korte en doffe klank letter: klinker en medeklinker	uitspraak, articulatie, spreektempo, volume
Morfologisch domein woorden: woordvorming en woordsoorten	<i>Woordvorming:</i> <u>samenstellingen en afleidingen:</u> <u>voorvoegsel, achtervoegsel,</u> grondwoord <u>meervoud/enkelvoud</u> <u>verkleinwoord</u> <u>stam</u> <u>uitgang</u> <u>persoon</u> <u>getal</u> congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm <u>infinitief</u> voltooid deelwoord imperatief <i>Woordsoorten:</i>	

	Basisgeletterdheid (BG) Basis: concept en term	Verdieping
	<p><u>zelfstandig naamwoord</u></p> <p><u>eigenaam</u></p> <p>genus: <u>mannelijk – vrouwelijk – onzijdig</u></p> <p><u>bijvoeglijk naamwoord</u></p> <p><u>werkwoord</u></p> <p>voornaamwoord: zelfstandig, bijvoeglijk, persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend, wederkerend, wederkerig, onbepaald, betrekkelijk</p> <p><u>lidwoord</u>: bepaald, onbepaald, ontkennend</p> <p>voegwoord</p> <p>voorzetsel</p> <p>telwoord: bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord</p> <p>bijwoord</p> <p>tussenwerpsel</p> <p><i>werkwoordstijden:</i></p> <p>onvoltooid <u>tegenwoordige tijd (ott)</u></p> <p>voltooid tegenwoordige tijd (vtt)</p> <p>onvoltooid <u>verleden tijd (ovt)</u></p> <p>voltooid verleden tijd (vvt)</p> <p>onvoltooid toekomstige tijd (otkt)</p>	soortnaam
Syntactisch domein zinnen: zinssoorten en zinsdelen	<p><i>BG: eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen zinsbouw staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg</i></p> <p><i>De <u>z</u>in.</i></p> <p><i>zinssoorten:</i></p> <p>ontkennende zin</p> <p>bevestigende zin</p> <p>mededelende zin</p> <p>vragende zin</p> <p>bevelende zin</p> <p>uitroepende zin</p> <p>actieve en passieve zinnen</p> <p>enkelvoudige zin</p> <p>samengestelde zin: onderschikking en</p>	

	Basisgeletterdheid (BG) Basis: concept en term	Verdieping
	nevenschikking <u>zinsdelen - zinsdeel</u> <u>onderwerp (o)</u> gezegde met daarin de <u>persoonsvorm</u> (<u>pv</u>): werkwoordelijk gezegde en naamwoordelijk gezegde (wwg en nwg) Voorwerp: lijdend voorwerp (lv) meewerkend voorwerp (mv) voorzetselvoorwerp (vzv) handelend voorwerp (hv) Bepaling: bijwoordelijke bepaling (bwb)	kern en bepaling delen van het wwg/nwg: <ul style="list-style-type: none"> • wwg: <ul style="list-style-type: none"> - afgescheiden deel van de pv (adpv) - voltooid deelwoord (vd) - infinitief (inf) - werkwoordelijke uitdrukking (ww. uitdr.) - wederkerend voornaamwoord (wed. vn.) • nwg: <ul style="list-style-type: none"> - de werkwoorden (zie wwg) - naamwoordelijke deel van het gezegde
Tekstueel domein teksten	structuuraanduiders zoals signaalwoorden en verwijswaarden, <u>titel (kopje)</u> en tussentitel (tussenkopje), benadrukte woorden, afbeeldingen, <u>lay-out</u> tekststructuur zoals <u>inleiding</u> , <u>midden</u> , <u>slot</u> , <u>alinea</u> <i>status van uitspraken: <u>feit en mening</u></i> tekstdoel <u>fictie – non-fictie</u>	
Semantisch domein betekenissen en betekenisrelaties	<u>synoniem</u> antoniem homoniem letterlijk/figuurlijk beeldspraak vergelijking	metafoor

	Basisgeletterdheid (BG) Basis: concept en term	Verdieping
		overdrijving of hyperbool
Orthografisch domein spelling en spellingvormen: belang, functie, gebruik, regels en strategieën van spelling	<p><i>BG: spelling van frequente woorden</i> <i>spelling staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg</i> <i>spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hooffrequente niet-klankzuivere woorden</i></p> <p><i>spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld:</i> <i>klinker in open/gesloten lettergreep</i> <i>verdubbeling medeklinker</i> <i>niet-klankzuivere eindletter</i> <i>werkwoorden</i> <i>hoofdletters</i> <i>afkorting</i> <i>hulptekens: trema, koppelteken, apostrof,</i> <i>uitspraakteken: accent</i></p>	
Interpunctie - leestekens	<p><u>punt</u> <u>vraagteken</u> <u>uitroepeten</u> <u>komma</u> <u>dubbele punt</u> <u>spatie</u> <u>aanhalingsteken</u></p>	

Samenhang algemene vakken: I-Eng-a LPD 13; I-Fra-a LPD 13; I-God-a LPD V 2

Samenhang met de basisopties: I-KITa-a LPD 10, 40

- ✓ Termen met een onderbroken onderstreping kwamen in het basisonderwijs al aan bod. Voor die zaken hoef je zeker niet vanaf nul te starten, je kan verder bouwen op de voorkennis van de leerlingen. Voldoende aandacht voor differentiatie, om zo alle leerlingen aan te spreken, is daarbij erg belangrijk.
Cursief: dit is voor de leraar bedoeld en niet voor de leerling.
- ✓ Leerlingen gebruiken ook de termen (zie kolom term en concept) effectief bij het verwerven van inzicht en het reflecteren op hun taal en op het taalsysteem.
- ✓ Reflecteren, nadenken over, inzicht gebruiken ... betekent ook waarnemen, interpreteren en begrijpen, verwerken:

1 waarnemen	2 begrijpen en interpreteren	3 verwerken
<i>zich verwonderen</i> <i>zich verbazen</i> <i>stilstaan bij</i> <i>verkennen</i> <i>zich vragen stellen</i> <i>herkennen</i>	<i>verwoorden</i> <i>bespreken</i> <i>verklaren</i> <i>vergelijken</i> <i>verbanden leggen</i> <i>begrijpen ordenen</i>	<i>redeneren</i> <i>beoordelen</i> <i>toepassen</i> <i>besluiten</i> <i>verbeteren</i> <i>aanpassen</i> <i>plezier beleven</i> <i>systematisch onderzoeken</i> <i>creatief denken</i>

LPD 14.1 De leerlingen verwerven inzicht in meer aspecten van het taalsysteem: zie kolom verdieping.

LPD 14.2 De leerlingen analyseren het Standaardnederlands als taalsysteem.

★ Een selectie van elementen uit leerplandoel 14

LPD 15 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- ✓ Gebruiken betekent ook waarnemen, interpreteren en begrijpen, verwerken (zie schema bij LPD 14 – wenken).
- ✓ De leerlingen denken na over het taalgebruik (hun communicatie) met de negen vragen van het [communicatiemodel](#).
- ✓ De leerlingen zoeken welke informatie ze in een zin vinden; dat kan met [sleutelvragen](#).

LPD 16 De leerlingen gebruiken hun inzicht in het Standaardnederlands als communicatiemiddel om boodschappen over te brengen en te begrijpen:

- **communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel;**
- **[tekststructuur](#);**
- **taalhandelingen en taalregisters: overeenkomsten en verschillen tussen Standaardnederlands, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands;**
- **taalgedragsconventies: afspraken die behoren bij taalgebruik in bepaalde situaties;**
- **normen, houdingen, vooroordelen en rolgedrag via taal – stereotypering;**
- **gevolgen van hun taalgedrag voor anderen en henzelf.**

Samenhang algemene vakken: I-Eng-a LPD 14; I-Fra-a LPD 14; I-M&S-a LPD 17

- ✓ Bij inzicht gaat het over inzichten in kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands.

LPD 16.1 De leerlingen denken na over het taalgebruik (hun communicatie) met de negen vragen van het communicatiemodel.

LPD 16.2 Leerlingen denken bij het communicatiemodel ook na over ruis.

LPD 17 De leerlingen zetten strategieën in bij informatieverwerking en communicatie, ook bij falende communicatie.

Samenhang algemene vakken: I-Eng-a LPD 15; I-Fra-a LPD 15; I-M&S-a LPD 17;

Samenhang met de basisopties: I-KITa-a LPD 3, 13, 16, 17, 33, 42, 45, 46

- ✓ De leerlingen zetten die aspecten van de strategieën in die nodig (en zinvol) zijn voor een specifieke opdracht, communicatieve situatie.

LPD 17.1 De leerlingen bepalen de geschikte strategieën bij informatieverwerking en communicatie.

BG - De leerling zet strategieën in bij communicatie.

- ✓ In vergelijking met het bovenliggende leerplandoel is de strategie 'rekening houden met het doel van de interactie' niet weerhouden en wordt de strategie 'het register afstemmen op de gesprekspartner of correspondent' verder afgebakend: de afstemming zorgt ervoor dat de interactie mogelijk blijft. Ook het gebruiken van tekststructuur en structuuraanduiders en het herkennen van benadrukte woorden herkennen komen niet aan bod.

LPD 18 De leerlingen gebruiken nieuwverworven woorden en eenvoudig figuurlijk taalgebruik bij informatieverwerking en in functie van doelgerichte communicatie.

- ✓ Je werkt gericht aan de verwerving en versterking van taal. Samen werken met andere vakken kan dit doel ondersteunen door bijvoorbeeld een tekst van een ander vak aan te bieden, leerlingen te ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen ... Je werkt zo ook aan school- en instructietaal.
- ✓ Je nodigt leerlingen uit om te variëren in woordenschat, ze gebruiken synoniemen, ze vermijden loperwoorden en bouwen zo een rijke woordenschat op.

5 Pop-ups

Kenmerken

Teksten receptieve vaardigheden – (verdiepingsdoel: rode tekst) (basisgeletterdheid: zwarte tekst)

Tekstsoorten
<u>informatief</u> , <u>persuasief</u> , <u>opiniërend</u> , <u>prescriptief</u> , <u>narratief</u>

Onderwerp
concrete en herkenbare inhoud concrete inhoud
Uiterlijke kenmerken
duidelijke lay-out
Structuur/ Samenhang
eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang vrij complexe structuur met duidelijke samenhang
grote samenhang
eenvoudige zinsbouw eenvoudige tot vrij complexe zinsbouw
Tempo en vlotheid
laag tot normaal spreektempo normaal spreektempo
Informatiedichtheid
lage tot gemiddelde informatiedichtheid / gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
Woordenschat
frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik voornamelijk frequente woorden, frequente woorden en een beperkt aantal laagfrequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, Standaardnederlands

Sleutelvragen

De leerlingen zoeken welke informatie ze in een zin vinden. Dat kan met deze sleutelvragen:

Sleutelvraag	Aspect
Over wie of waarover wordt er in de zin iets gezegd? Wie doet er iets? Wie is of wordt er iets?	onderwerp
Wat wordt over het onderwerp gezegd?	andere zinsdelen
Welke woorden zeggen wat het onderwerp doet, wat er mee gebeurt? --> doe-relatie/doen-relatie	werkwoordelijk gezegde
Welke woorden zeggen hoe, wie of wat het onderwerp is of wordt? --> is-relatie/zijn-relatie	naamwoordelijk gezegde
Welke woorden zeggen <i>wat,</i> <i>aan wie of voor wie, door wie</i> <i>wanneer, waar, hoe, waarmee, waardoor</i> iemand iets doet <i>of wanneer, waar, waarmee, waardoor</i> iemand iets is of wordt?	voorwerpen (bv. lv, mv, hv bepalingen)

(Minimum)vereisten

Teksten productieve vaardigheden

(verdiepingsdoel: rode tekst) (basisgeletterdheid (BG): zwarte tekst)

Tekstsoorten
<u>informatief</u> , <u>persuasief</u> , <u>opiniërend</u> , <u>prescriptief</u> , <u>narratief</u>
Onderwerp
concrete inhoud
Uiterlijke kenmerken
verzorgde, gepaste lay-out
Register staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg. gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
Verzorgd taalgebruik/taalvariëteit
Uitspraak, woordkeuze, zinsbouw spelling staan het overbrengen van de boodschap niet in de weg. aandacht voor woordkeuze, uitspraak, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, <u>adequatheid</u> , (vorm)correctheid en vlotheid
Lichaamstaal staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg. gepast, niet-storend non-verbaal gedrag
Structuur/ Samenhang
eenvoudige, grammaticale constructies eenvoudige, herkenbare <u>tekststructuur</u> / <u>herkenbare, iets complexere tekststructuur</u>
redelijk herkenbare samenhang / <u>herkenbare samenhang, duidelijke opbouw</u>
Woordenschat
<u>frequente woorden</u> , eenvoudig figuurlijk taalgebruik

Strategieën

Strategieën bij de receptieve vaardigheden

- met lees- en luisterdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- inhoud voorspellen, ook vanuit de tekststructuur: titel, tussentitel ..., benadrukte woorden, structuuraanduiders herkennen;
- verbale en non-verbale communicatie en non-verbaal gedrag herkennen;
- vragen stellen;
- tussentijds samenvatten;
- gedachtegang reconstrueren, de hoofdgedachte en hoofdpunten samenbrengen;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden;
- actieve luisterhouding/leeshouding aannemen;
- **bepalen van geschikte strategieën (verdiepingsdoel);**
- gepaste manier van lezen/luisteren inzetten: oriënterend, globaal, zoekend, intensief, kritisch of genietend lezen/luisteren;
- talige hulpmiddelen gebruiken.

Strategieën om betekenissen te achterhalen via

- woord is belangrijk voor het tekstbegrip;
- de context (visuele en tekstuele);
- woorddelen;

- taalverwantschap;
- betekenisonderhandeling of hulp vragen aan een ander;
- [talige hulpmiddelen](#).

Strategieën bij de productieve vaardigheden

- met spreek- en schrijfdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- met de ontvanger rekening houden en gepast inzetten van non-verbaal gedrag;
- met effecten van non-verbaal gedrag (gesproken teksten) of lay-out (geschreven teksten) rekening houden;
- met taalgedragsconventies rekening houden: registers;
- tekststructuur, structuuraanduiders, titels, benadrukte woorden gebruiken;
- visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- [talige hulpmiddelen](#) gebruiken, bv. spreek- en schrijfplan, spellingcorrector, woordenboek ...
- verwerken feedback in hun mondelinge en schriftelijke boodschappen en [redigeren](#) hun teksten.
- **bepalen van geschikte strategieën (verdiepingsdoel).**

Strategieën bij de interactie

- met het doel van de [interactie](#) rekening houden;
- op wat de ander zegt of schrijft inspelen en bij het onderwerp blijven;
- de ander laten uitspreken;
- op een gepaste manier het woord vragen of nemen;
- elementen van non-verbaal gedrag en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten;
- register op de ontvanger (gesprekspartner/correspondent) afstemmen;
- [talige hulpmiddelen](#) gebruiken;
- *doen moeite om te begrijpen wat anderen willen zeggen;
- actieve luisterhouding aannemen;
- inbreng van alle gesprekspartners respecteren;
- **bepalen van geschikte strategieën (verdiepingsdoel).**

Compenserende strategieën bij falende communicatie

De leerlingen zetten strategieën in als de communicatie het doel of de doelgroep dreigt niet te bereiken. Het gaat dan bijvoorbeeld om deze strategieën: zinnen herlezen of een boodschap opnieuw beluisteren, achtergrondruis uitschakelen, om herhaling vragen of doorvragen, zich afzonderen, een talig hulpmiddel gebruiken, de communicatie uitstellen naar een later moment ...

6 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de in het leerplan gebruikte begrippen. De verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Adequaatheid

Het gepast inzetten van talige bouwstenen zodat de boodschap overkomt.

Communicatiemodel

De negen vragen van het communicatiemodel: Wie is de zender? Wat is de boodschap? Waarover gaat de boodschap/wat is de relatie van de boodschap tot de werkelijkheid? Wie is de ontvanger? Wat is de bedoeling van de communicatie? Hoe wordt er gecommuniceerd? In welke context (of situatie) wordt er gecommuniceerd? Wat is het kanaal? Wat is het effect?

Werken met de negen vragen heeft een aantal concrete voordelen. Je kan er elke communicatiesituatie volledig mee analyseren; ze op alle communicatiesituaties toepassen; ze gebruiken om een taalhandeling voor te bereiden, te begrijpen, ook om die te evalueren.

Met de negen vragen bekijk je het taalgebruik altijd in zijn totale, reële context. Daardoor maak je veel meer kans om tot een betrouwbaar inzicht te komen in hoe anderen taal gebruiken en hoe je je eigen taalgebruik in allerlei situaties kan aanpakken en eventueel verbeteren.

Doelgericht

Doelgericht slaat op het feit dat de taalgebruiker via het begrijpen en/of het produceren van talige boodschappen het doel vlot, succesvol en gepast bereikt. Om geslaagd te communiceren houdt hij rekening met het doel, het doelpubliek en de context. Dat gebeurt bij voorkeur in betekenisvolle, authentieke of semi-authentieke situaties.

Frequente woorden

Wat de meest gebruikte woorden in het Nederlands zijn, is niet zo eenvoudig vast te stellen. Dat komt deels door het verschil in woordgebruik tussen spreektaal en schrijftaal. Belangrijk zijn die woorden die de leerling in staat stellen om vat te krijgen op de eigen leefomgeving en interesses en om die uit te breiden. Je kan vertrekken vanuit de leerlingen van jouw klas en hen op een hoger niveau brengen.

Informatiedichtheid

De hoeveelheid informatie die in een bepaalde context aangeboden wordt. Een tekst met hoge informatiedichtheid bevat in de regel veel informatie; een tekst met lage informatiedichtheid weinig.

Informatieve teksten

Teksten waarin voornamelijk feitelijke informatie wordt meegedeeld, bv. krantenbericht.

Interactie

Zowel receptieve (lezen, luisteren) als productieve (schrijven en spreken) vaardigheden zijn vereist. Telkens is ook kijkvaardigheid een aspect van de vaardigheden; luisteren wordt vaak met kijken gecombineerd; ook tijdens het lezen 'kijk' je naar de tekst; bij de mondelinge vaardigheden/interactie is het non-verbale gedrag of de lichaamstaal ook belangrijk.

Literaire teksten

Schriftelijke of mondelinge teksten die een esthetische waarde hebben en die vaak een emotioneel effect bij de ontvanger beogen. Literaire teksten dienen in brede zin te worden geïnterpreteerd. Het kan daarbij zowel over cartoon, graphic novel, lied(tekst), film(tekst), brief, essay, slam poetry, autobiografie... als over mengvormen gaan.

Narratieve teksten

Verhalende teksten, bv. reisverhaal.

Opiniërende teksten

Teksten waarin de schrijver of spreker een mening of standpunt geeft, bv. review.

Persuasieve teksten

Teksten waarin men iemands gedachten, mening of ideeën wil beïnvloeden, bv. advertentie.

Prescriptieve teksten

Teksten met als doel het handelen van de ontvanger te sturen, bv. recept.

Redigeren

Kan via suggesties van medeleerlingen, leraar, spellingcorrector, reflectie ... De leerlingen verantwoorden hun suggesties. Leerlingen herkennen en duiden aandachtspunten aan voor een toekomstige schrijfo opdracht, breder dan spelling, ook wat structuur en inhoud betreft bv.

Talige hulpmiddelen

Bv. spellingcorrector, spreek- of schrijfkaders, vertaalssoftware, woordenboek, thuistaal inzetten ...

Tekststructuur

Opbouw van de tekst bv. met inleiding, midden, slot, illustratie en (tussen)titels, opsommingstekens, witregel.

7 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de uitrusting en het didactisch materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Een lokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid;
- met de mogelijkheid om (online) verklarende woordenboeken, de (online) woordenlijst, diverse bronnen zoals kranten en tijdschriften, audio- en beeldopnamen te raadplegen.

Toegang tot (mobile) devices voor de leerlingen.

8 Concordantie

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen realiseren.

Leerplandoel	Eindterm(en)
1	ET 2.1; UD 2.1
2	ET 2.2 - ET 2.3 - ET 2.5; UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.5 - UD 2.8 - UD 2.14; BG 2.1

2.1	UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.5
3	ET 2.4; UD 2.4 - UD 2.8 - UD 2.14
3.1	UD 2.4
4	ET 13.6
5	--
6	ET 2.5 - ET 2.6; UD 2.5 - UD 2.6 - UD 2.8 - UD 2.14; BG 2.2
6.1	UD 2.6
7	ET 2.8; UD 2.8; BG 2.3
8	--
9	ET 2.13; UD 2.14
9.1	UD 2.14
10	ET 2.7 - UD 2.7
11	ET 2.11; UD 2.12
12	ET 2.12; UD 2.13
13	--
14	ET 2.2 - ET 2.3 - ET 2.4 - ET 2.5 - ET 2.6 - ET 2.9, UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.4 - UD 2.5 - UD 2.6 - UD 2.8 - UD 2.9
14.1	UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.4 - UD 2.5 - UD 2.6
14.2	UD 2.10
15	ET 2.9; UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.4 - UD 2.6 - UD 2.8 - UD 2.9
16	ET 2.6 - ET 2.10 - ET 2.12; UD 2.6 - UD 2.8 - UD 2.11 - UD 2.13
16.1	UD 2.11
17	ET 2.2 - ET 2.3 - ET 2.4 - ET 2.6 - ET 2.8 - ET 2.10 - ET 2.13; UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.4 - UD 2.5 - UD 2.6 - UD 2.8 - UD 2.11
17.1	UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.4 - UD 2.5 - UD 2.6 - UD 2.8
18	ET 2.2 – ET 2.3 – ET 2.4 – ET 2.6 – ET 2.8 – ET 2.13; UD 2.2 – UD 2.3 – UD 2.4 – UD 2.5 – UD 2.6 – UD 2.8 – UD 2.14

8.1 Eindtermen

Competenties in het Nederlands

2.1 De leerlingen zijn gemotiveerd voor taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, schrijven, luisteren en inzicht in het taalsysteem.° (attitudinaal)

2.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur gebruiken, structuuraanduiders gebruiken, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de

vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, hoofd- en bijzaken onderscheiden, de gedachtegang reconstrueren

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

- * Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw

- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

- * Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.5 De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, notities, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van kenmerken beluisterde en gelezen teksten

* Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief

(bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van kenmerken notities

* De notities zijn gerelateerd aan de inhoud van de beluisterde of gelezen teksten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

- Taalgedragsconventies en registers
- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)
- * Procedurele kennis
- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken
- Gebruik van taalgedragsconventies en registers
- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.7 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

Met inbegrip van kennis

- * Procedurele kennis
- Eenvoudige technieken om creatief met taal om te gaan zoals lay-out, rijm en ritme

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Conceptuele kennis
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6
- * Procedurele kennis
- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.9 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang
- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling
- Zinsoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)
- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk
- Beeldspraak en vergelijking

* Conceptuele kennis

- Onderscheid klank- en schriftbeeld
- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang
- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling
- Zinsoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)
- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk
- Beeldspraak en vergelijking

* Procedurele kennis

- Spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden
- Spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld: werkwoorden, klinker in open/gesloten lettergreep, verdubbeling medeklinker, niet-klankzuivere eindletter
- Hoofdletters

- Interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens
- Congruentie
- Diakritische tekens: trema, koppelteken en apostrof
- Uitspraaktekens zoals accenttekens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

2.10 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur
- Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel
- Taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken
- Taalgedragsconventies en registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands

* Procedurele kennis

- Gebruik van tekststructuur
- Gebruik van communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel
- Gebruik van taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken
- Gebruik van taalgedragsconventies en registers
- Gebruik van compenserende strategieën bij falende communicatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

2.11 De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.° (attitudinaal)

2.12 De leerlingen onderscheiden overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Taalgedragsconventies en registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands
- Overeenkomsten en verschillen tussen talen
- Stereotypering

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

2.13 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van fictionele teksten met een literaire inslag met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Onderscheid fictie en non-fictie
- Artistiek-literaire teksten
- Personages, verhaallijn, tijd, ruimte
- Functioneel gebruik van elementen uit eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Conceptuele kennis

- Onderscheid fictie en non-fictie
- Artistiek-literaire teksten
- Personages, verhaallijn, tijd, ruimte
- Functioneel gebruik van elementen uit eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Procedurele kennis

- Functioneel gebruik van elementen uit eindtermen 2.2 t.e.m. 2.4 en eindterm 2.6

* Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten en gevoelens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

UD 2.1 De leerlingen zijn gemotiveerd voor taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, schrijven, luisteren en inzicht in het taalsysteem.^o (attitudinaal)

UD 2.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Bepalen van de geschikte strategieën

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Vrij complexe structuur maar een duidelijke samenhang

* Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, frequente woorden en een beperkt aantal laagfrequente woorden

- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige tot vrij complexe zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out
(bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
  - Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
  - Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
  - Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, hoofd- en bijzaken onderscheiden, gedachtegang reconstrueren
  - Bepalen van de geschikte strategieën
  - Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Vrij complexe structuur maar een duidelijke samenhang
- * Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, frequente woorden en een beperkt aantal laagfrequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige tot vrij complexe zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out
(bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Bepalen van de geschikte strategieën

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Vrij complexe structuur maar een duidelijke samenhang

* Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, frequente woorden en een beperkt aantal laagfrequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige tot vrij complexe zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.5 De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren,

visuele ondersteunende elementen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Bepalen van de geschikte strategieën

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van kenmerken beluisterde en gelezen teksten

* Vrij complexe structuur maar een duidelijke samenhang

* Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden en een beperkt aantal laagfrequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige tot vrij complexe zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief

(bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van kenmerken notities

* De notities weerspiegelen de inhoud van de beluisterde of gelezen teksten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

- Taalgedragsconventies en registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van taalgedragsconventies en registers

- Bepalen van de geschikte strategieën

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Herkenbare, iets complexere tekststructuur

* Herkenbare samenhang, duidelijke opbouw

- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

UD 2.7 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

- Met inbegrip van kennis
- * Procedurele kennis
  - Technieken om creatief met taal om te gaan: stijlfiguren (zoals begin- en eindrijm, hyperbool, herhaling, variatie), lay-out, beeldspraak, ritme

Met inbegrip van dimensie eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

UD 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

- Met inbegrip van kennis
- * Feitenkennis
  - Zie opsomming bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6
  - * Conceptuele kennis
  - Zie opsomming bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6
  - * Procedurele kennis
  - Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
  - Bepalen van de geschikte strategieën
  - Zie opsomming bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken
* Zie opsomming bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

UD 2.9 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang
- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling
- Zinssoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)
- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk
- Beeldspraak en vergelijking

* Conceptuele kennis

- Onderscheid klank- en schriftbeeld
- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang
- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling
- Zinssoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)
- Beeldspraak en vergelijking

* Procedurele kennis

- Spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden
- Spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld: werkwoorden, klinker in open/gesloten lettergreep, verdubbeling medeklinker, niet-klankzuivere eindletter
- Hoofdletters
- Interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepeteken, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens
- Congruentie
- Diakritische tekens: trema, koppelteken en apostrof
- Uitspraaktekens zoals accenttekens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

UD 2.10 De leerlingen analyseren het Standaardnederlands als taalsysteem.

Met inbegrip van kennis:

- Een selectie van kenniselementen uit UD 2.9

Met inbegrip van dimensie eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.11 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur
- Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel, ruis
- Taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken
- Taalgedragsconventies en registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands

* Procedurele kennis

- Gebruik van tekststructuur
- Gebruik van communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel
- Gebruik van taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken
- Gebruik van taalgedragsconventies en registers
- Compenserende strategieën bij falende communicatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

UD 2.12 De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.° (attitudinaal)

UD 2.13 De leerlingen onderscheiden overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Taalgedragsconventies en registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands
- Overeenkomsten en verschillen tussen talen
- Stereotypering

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

UD 2.14 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van fictionele teksten met een literaire inslag met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Onderscheid fictie en non-fictie

- Artistiek-literaire teksten

- Personages (hoofd- en nevenpersonages), verhaallijn (chronologisch en niet-chronologisch, flashforward en flashback), tijd, ruimte, thema, eenvoudige stilistische kenmerken, samenhang vorm-inhoud

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

* Conceptuele kennis

- Onderscheid fictie en non-fictie

- Artistiek-literaire teksten

- Personages (hoofd- en nevenpersonages), verhaallijn (chronologisch en niet-chronologisch, flashforward en flashback), tijd, ruimte, thema, eenvoudige stilistische kenmerken, samenhang vorm-inhoud

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

* Procedurele kennis

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

* Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten en gevoelens

Met inbegrip van dimensie eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

BG 2.1 De leerling haalt het onderwerp en relevante informatie uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur en titels herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur

* Lage informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete en herkenbare inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Laag tot normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

BG 2.2 De leerling produceert schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Taalgedragsconventies en registers

- Effecten van non-verbaal gedrag

* Procedurele kennis

- Strategieën: rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger, talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van taalgedragsconventies en registers

- Spelling van frequente woorden

- Uitspraak van hoogfrequente klanken en klankencombinaties

- Gebruik van eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen (zoals meervoud, volgorde van persoonsvorm en onderwerp in een hoofdzin)

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

* Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief

* Uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling, register en lichaamstaal mogen enkel afwijken zolang ze het overbrengen van de boodschap niet in de weg staan

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

BG 2.3 De leerling neemt deel aan mondelinge en schriftelijke interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij eindtermen BG 2.1 en BG 2.2

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen BG 2.1 en BG 2.2

* Procedurele kennis

- Strategieën: inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent zodat de interactie mogelijk blijft, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie opsomming bij eindtermen BG 2.1 en BG 2.2

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeemdenken, informatieverwerking en samenwerken

13.6 De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen volgens een aangereikt stappenplan tot een samenhangend en bruikbaar geheel.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Soorten methodes om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden: selecteren, analyseren, relateren, concluderen en structureren

- Soorten bruikbare gehelen: schema, tabel, grafiek, diagram en andere bruikbare gehelen zoals mindmap, tekening, samenvatting/synthese

* Procedurele kennis

- Methodes om informatie te verwerken: selecteren, analyseren, relateren, concluderen en structureren

- Bruikbare gehelen: schema, tabel, grafiek, diagram en andere bruikbare gehelen zoals mindmap, tekening, samenvatting/synthese

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Inhoud

1	Algemene inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad	5
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	6
1.6	Basisgeletterdheid	6
1.7	Tot slot	7
2	Situering	7
2.1	Beginsituatie	7
2.2	Samenhang in de eerste graad	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	8
3	Pedagogisch-didactische duiding	8
3.1	Nederlands en het vormingsconcept.....	8
3.2	Krachtlijnen	9
3.3	Opbouw.....	10
3.4	Verbreding	10
3.5	Aandachtspunten.....	10
4	Leerplandoelen	12
4.1	Communicatie en informatie	12
4.2	Literatuur	16
4.3	Identiteit in diversiteit.....	18
4.4	Taal, taalgebruik en taalsysteem	19
5	Pop-ups	24
6	Lexicon	27
7	Basisuitrusting	29
8	Concordantie	29
8.1	Eindtermen.....	30